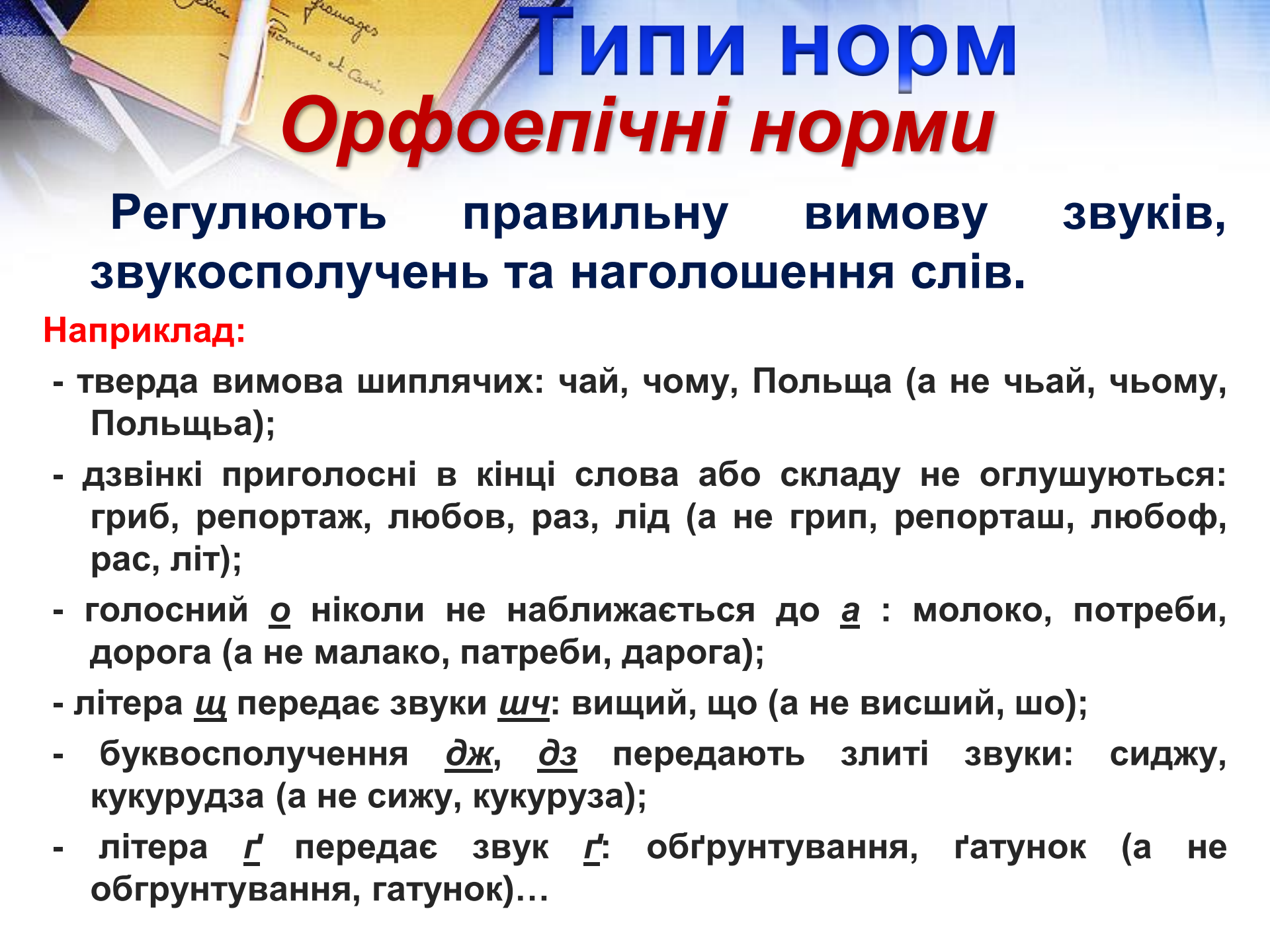

Мовні норми. Мовленнєві помилки

Типи норм

Орфоепічні норми

Регулюють правильну вимову звуків, звукосполучень та наголошення слів.

Наприклад:

- тверда вимова шиплячих: чай, чому, Польща (а не чьай, чьому, Польщья);
- дзвінкі приголосні в кінці слова або складу не оглушуються: гриб, репортаж, любов, раз, лід (а не грип, репорташ, любоф, рас, літ);
- голосний о ніколи не наближається до а : молоко, потреби, дорога (а не малако, патреби, дарога);
- літера щ передає звуки шч: вищий, що (а не висший, шо);
- буквосполучення дж, дз передають злиті звуки: сиджу, кукурудза (а не сижу, кукуруза);
- літера г передає звук г: обґрунтування, ґатунок (а не обгрунтування, гатунок)...

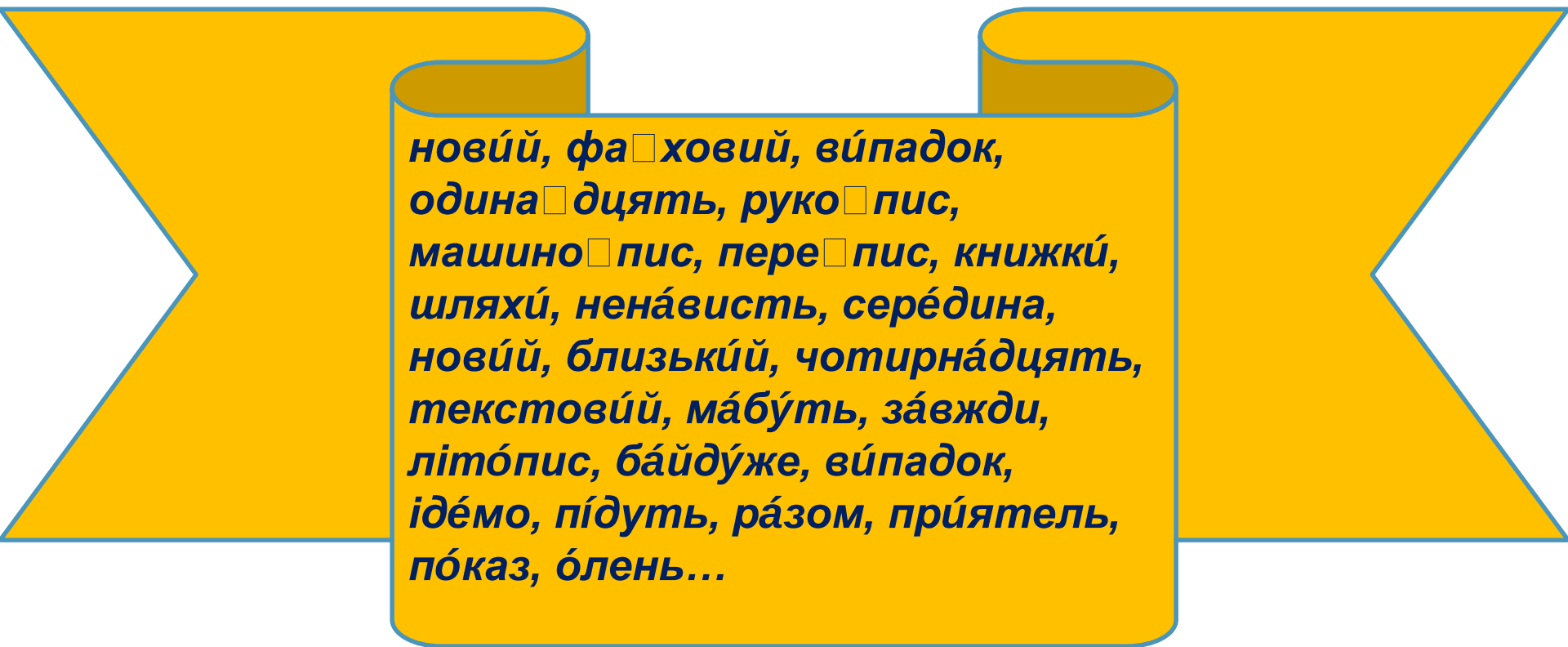

Акцентуаційні норми

Визначають правильний словесний наголос

Слід пам'ятати, як правильно наголошувати:

нові́й, фа́ховий, ві́падок,
одина́дцять, руко́пис,
машино́пис, пере́пис, книжкі́,
шляхі́, нена́висть, серéдина,
нові́й, близькі́й, чотирна́дцять,
текстові́й, ма́буť, за́вжди,
літо́пис, ба́йду́же, ві́падок,
іде́мо, пі́дуть, ра́зом, прі́ятель,
по́каз, о́лень...

Лексичні норми

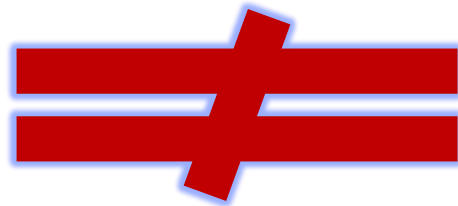
Норма

постачальник
навчальний
наступний
відноситися
брати участь

Розрізнення значень і семантичних відтінків, закономірності лексичної сполучуваності, встановлюють правила слововживання.

**Каль-
ка**

поставщик
учбовий
слідуючий
ставитися
приймати участь

Словотвірні норми

Регулюють вибір морфем, їх розташування і сполучення у складі слова

Порушення словотвірної мовної норми маємо внаслідок зросійщення української мови, підсумком чого є **суржик** - “мова для убогих, метафізична модель духовних бомжів” (Ю.Андрухович). Впорядковану й чітку словотвірну систему нашої мови різуче спотворюють ненормативні афіксальні морфеми, які порушують внутрішню суть української мови.

Вечо-
ринка

Пра-
чечна

Домо-
госпо-
дарка

Вес-
ною

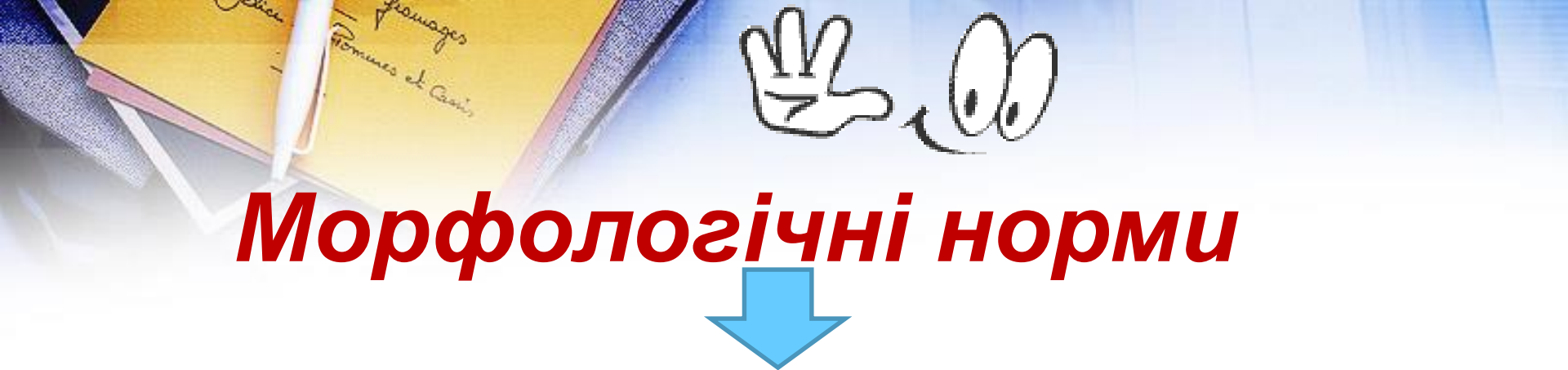
Праль-
-ня

Вечір-
-ка

Домо-
госпо-
диня

Навес-
-ні

Морфологічні норми

Регулюють вибір варіантів морфологічної форми слова і варіантів її поєднання з іншими словами.

Наприклад:

вживання
закінчень кличного
відмінка: пане
професоре, Андрію
Петровичу, Ольго
Василівно,
добродію Панчук;

форми ступенів
порівняння прикметників
та прислівників:
дорожчий,
найдорожчий (а не
більш дорожчий,
самий дорогий);
швидше, найшвидше,
якнайшвидше, (а не
саме швидше, більш
швидше, більш
швидкіше і т.д.);

чоловічі прізвища на
-ко, -ук
відмінюються:
Олегові Ткачуку (але
Олені Ткачук), Василя
Марченка (але
Мар'яни Марченко),
Максимові Брикайлу
(але Тетяні
Брикайло);

Синтаксичні норми

Регулюють вибір варіантів правильної побудови словосполучень і речень, уживання прийменників.

Правильно:

згідно з наказом

через хворобу

за допомогою

залежно від

незважаючи на це

П
О
Р
І
В
Н
Я
Й
Т
Е

Неправильно:

згідно наказу

по хворобі

при допомозі

в залежності від

не дивлячись на це

Стилістичні норми

Регулюють вибір слова або синтаксичної конструкції відповідно до умов спілкування і стилю викладу

Наприклад:

*велика кількість, а не величезна кількість –
у науковому стилі;
у зв'язку з тим, що, а не бо... в офіційно-
діловому стилі.*

Орфографічні норми

Охоплюють правила написання слів та їх частин.

Слова в українській мові пишуться за такими принципами:

фонетичним
(пишуться так як
і вимовляються):
випробувати,
підрозділ, дата,
бланк;

морфологічним
(позначення на письмі
складових частин
слова незалежно від
їхньої вимови):
підписуєшся,
укладається,
безстроковий,
зчитувати;

історичним
(букви, морфеми, слова
пишуться за
традицією, а не
відповідно до існуючих
норм): дзвінок, рівень,
меншості,
черговий;

смісловим
(різне написання
однозвучних слів, які
мають неоднакове
значення): напам'ять –
на пам'ять, вишневе –
Вишневе,
проте – про те.

Пунктуаційні норми

Регулюють вживання розділових знаків: крапки, знака питання, знака оклику, трьох крапок, коми, крапки з комою, двокрапки, тире, дужок, лапок, абзацу; вони полегшують сприймання тексту і виклад думок на папері

“

”

...

?

!

( )

—

—

,

:

;

’

ПРАВИЛЬНЕ МОВЛЕННЯ

*додержання усталених
мовних норм української
літературної мови.*

МОВНА МАЙСТЕРНІСТЬ

*здатність,
використовуючи
мовні норми,
обирати з них
найбільш вдалу
для викладення
своїх думок.*

**Яскравими прикладами мовної майстерності
можуть служити художні твори видатних
українських письменників.**

Гра «Я коректор»

1. Знайти помилку у виборі слова. Визначити тип помилки. Правильну відповідь записати.

Терміново <u>подзвонити</u>	Терміново зателефонувати
<u>Завдати</u> удару	Нанести удар
<u>Приймати</u> участь	Брати участь
Дав <u>вірну</u> відповідь	Дав правильну відповідь
<u>Перевертати</u> сторінки	Перегортати сторінки
<u>Давати</u> запитання	Ставити запитання
<u>Піднести</u> квіти	Вручити квіти

2. У кожному із словосполучень знайдіть і виправте помилку. Правильні відповіді запишіть. Яку мовленнєву помилку було допущено?

Хворіти ~~на грип~~

Жити ~~на проспекті~~ Перемоги

Дні стали більш ~~короткими~~

Українець ~~за походженням~~

Зробити ~~за всіма правилами~~

~~За власним бажанням~~

Вибачте ~~мені~~

Осінній карнавал

Усміхаюча осінь заворожує мене на кожному кроці. Осінню навкруги така невимовна краса! Ніби готуючись до осіннього карнавалу дерева одяглися в багряні шати. Бирізки й клени стали жовті, а осики – червоні. Серед зеленої хвої палає дика груша. Землю вкрили кольорові опалі листя. Здається, ніби крокуєш по чарівному, зітканому із золотих ниток килиму.

Йдучи вулицьою, кленові листочки милують мене прекрасними росписами невідомого художника. Дивлячись на цю красу не можна дочекатися, коли на золотогривих конях у золотій кареті прийде королева Осінь і врочисто розпочне карнавал.

